

OMSTÖRTNINGARNAS ÅR

— 1938

Av docent TORVALD T:SON HÖJER, Uppsala

OM det världspolitiska läget sedan 1934 präglats av allt starkare motsättningar, har denna spänning under det nu tilländalupna året tilltagit i allt mer stegrat crescendo. På hösten nådde den en grad, som sannolikt förde Europa närmare en allmän katastrof, än vad fallet någonsin förut har varit med undantag av juli 1914.

Protagonisten på den världspolitiska scenen har obestridligen varit Tyskland, vars maktutveckling på västmakternas bekostnad torde hava slagit de flesta iakttagare med häpnad. Men trots detta hava obestridligen häftiga meningsbrytningar förekommit bakom Tredje Rikets imposanta fasad. En dramatisk och på flere punkter ganska oväntad yttre manifestation fingo dessa inre slitningar den 4 februari. Formellt ägde de omplaceringar, som då tillkännagavos, sin utgångspunkt i den obehagliga situation, som hade uppstått genom krigsministern von Blombergs beryktade giftermål. Men fältmarskalken avgick ej ensam. Samtidigt lämnade friherre von Neurath utrikesministeriet, som han i nära sex år förvaltats med mycken framgång och under bevarande av goda personliga förbindelser med Europas diplomatiska värld. Härmed hade de två sista konservativa garantierna från januari 1933 — finansministern greve Schwerin von Krosigk torde uppfatta sin ställning som en ren teknikers, och detsamma gäller några fackministrar av lägre dignitet — gått samma väg som långt tidigare Hugenberg och Papen. Det sätt, varpå de lediga posterna besattes, underströk ytterligare karaktären av systemskifte. Till utrikesminister kallades från sin mindre framgångsrika Londonambasad Hitlers speciella förtroendeman, Joachim von Ribbentrop, medan Blombergs poster övertogs av statschefen själv med general Keitel som närmaste man. Förändringarna inom de högre militär- och diplomatkretsarna stannade långt ifrån vid detta, och bland de förbrukade märktes även Franz von Papen och arméchefen, general von Fritsch.

Innebörden av det skedda var ganska klar. De inom arméledningen och den högre diplomaten verksamma krafter, som hade förfäktat en försiktig utrikespolitik, hade lidit ett tydligt nederlag och till stor del berövats sitt inflytande. Med Ribbentrop hade en representant för en dristig expansionspolitik utan hänsyn till västmakterna trätt i täten, samtidigt som arméledningen medelst de omfattande personbytena och de mest kända namnens försvinnande satts ur stånd att fungera som effektiv broms mot vågade utflykter. Verkningarna skulle ej dröja att visa sig.

Överraskningen av 4 februari medförde på sina håll förmodanden om bristande stabilitet i Tyskland. En följd härav torde hava varit den diktatorsympatiserande rumänska ministären Gogas fall under engelsk-fransk påtryckning. Men utvecklingen skulle mycket snart giva vid handen, att Tysklands effektivitet ökats och ej minskats genom det skedda. Den 12 februari överraskade förbundskanslern Schuschnigg världen med att avlägga ett besök hos Hitler i Berchtesgaden. Resultatet av de bägge diktatorernas överläggning blev Schuschniggs kapitulation. En överenskommelse träffades om samarbete för tillämpning av det tysk-österrikiska avtalet av juli 1936, vilket i stort sett hade stannat på papperet. Wienregeringen ombildades i tyskvänlig riktning, varvid den moderate nationalsocialisten Seyss-Inquart inträdde som inrikes- och säkerhetsminister.

Det visade sig så gott som omedelbart, att de bägge parterna hade fullständigt olika meningar om innebörden av Berchtesgadenvätalet. Hitler tänkte det som inledningen till Österrikes fullständiga likriktning med Tyskland, Schuschnigg åter ansåg det innebära ett uttryckligt tyskt erkännande av Österrikes suveränitet. Händelserna utvecklade sig raskt. Den 20 februari föll den engelske utrikesministern Eden, som mer och mer kommit att bli symbolen för en mot axeln Berlin—Rom antipatisk utrikespolitik. Risken för öppet engelskt motstånd mot en tysk våldsam expansion hade avsevärt minskats. Läget i Österrike blev alltmer invecklat. Mot den stigande nazistiska floden sökte kanslern skydd genom att söka försoning med den österrikiska arbetarrörelsen. Dessa förhandlingar ledde dock icke till några positiva resultat. Den 9 mars spelade Schuschnigg ut sitt sista kort och utlyste helt oväntat en folkomröstning rörande Österrikes oberoende.

I början syntes kuppen skola lyckas. Bland austronazisterna

uppstod förvirring, och Seyss-Inquart var först ej ohågad att stödja omröstningen. Men den 10 mars inträdde till följd av Chautemps' avgång en ytterst svårlöst regeringskris i Paris, vilken lamslog Frankrikes aktionskraft. Den 11 tvang tyska regeringen under hot om väpnad aktion Schuschnigg att träda tillbaka. Ett tyskvänligt kabinett bildades under ledning av Seyss-Inquart, och på dess begäran överskredo samma kväll tyska trupper gränsen. Den 13 mars proklamerades Österrikes förening med Tyskland.

Utgången visade, att djärvt vågat var hälften vunnet. Entusiasmen i Rom över Schuschniggs fall var högst måttlig, men Mussolini höll sig still. Större tillit till förbundsbrodern hade man ej hyst i Berlin, än att det första draget i inmarschen i Österrike var att kasta en betydande styrka genom Tyrolen till Brennergränsen. England rörde sig icke, och i Paris fanns ingen regering. Den starkt förvittrade Lilla ententen kunde intet uträtta, och Tjeckoslovakiet mottog för sin del av Neurath och Göring de mest kategoriska försäkringar, att Tyska Riket inga krav hade att ställa på Pragregeringen. Österrikes öde var sålunda avgjort och beseglades efter någon tid medelst en folkomröstning, som gav den sedvanliga nära hundra procentiga majoriteten för Hitler.

Hur folkstämningen i Österrike verkligen var i början av mars, är okänt och kommer alltid att så förbliva. Säkert är, att mycket stora delar av befolkningen, särskilt inom de yngre årsklasserna, hyste de livligaste sympatier för Tyskland. Att systemet Schuschnigg trots sin starka förankring i kyrkliga och feodala kretsar på många håll betraktades som en minoritetsdiktatur, är säkert. Troligen skulle en fri omröstning om styrelseformen hava försatt Schuschnigg i klart mindertal. Men å andra sidan skulle den möjligen ej heller hava givit majoritet för den obetingade *Anschluss*, som nu kom till stånd. Även i starkt nazistsympatiserande kretsar var sinnet för Österrikes egna traditioner och avogheten mot allt preussiskt en viktig psykologisk faktor. Man skulle hava önskat en mild likriktning under bevarande av en viss självständighet. Troligt är, att även Seyss-Inquart, Glaise-Horstenau och deras omgivning hade tänkt sig en dylik utveckling, när de togo makten som Österrikes — som det skulle visa sig — sista regering. Säkerligen var det med högst blandade känslor, som många österrikiska nazister bevittnade den plötsliga centralisering under

Berlin, som gav Seyss-Inquart titeln av riksståthållare men den verkliga makten åt den från Saar och Pfalz kända partikoryfén Bürckel. Det är ej heller uteslutet, att man även i Berlin ännu den 11 mars svävade i ovisshet om Österrikes blivande ställning och först inför Europas allmänna förstening fann sig kunna på en gång förverkliga slutmålet, den fullständiga införlivningen.

Med Österrikes *Anschluss* var den sudettyska frågan vorden aktuell, trots de lugnande försäkringar, som givits Praguegeringen. Redan i mitten av mars förklarade Henleinpartiets ledning, att tyskarna i Tjeckoslovakiet ingalunda ämnade finna sig i 1918 års ställning. Under de följande månaderna skärptes motståndningen, medan flere av de moderata tyska småpartierna sågo sig tvungna att ingå i Henleins skaror. Även övriga minoriteter: polacker, ungrare och Hlinkas slovakier började röra livligare på sig. Det blev allt tydligare, att det var ett förfelat företag att med en centralistisk tjeckisk styrelse regera det konglomerat av i fråga om språk och kultur vitt skilda nationaliteter, som världskrigets segerherrar lagt under Prags domvärjo. I slutet av april framlade Henlein i Karlsbad ett utförligt program, baserat på full autonomi för sudettyskarna, även i fråga om »världsåskådning», samt på en omläggning av Tjeckoslovaikiets utrikespolitik till en tyskvänlig kurs.

I mitten av maj syntes en akut kris komma att utbryta i samband med de svåra oroligheter, som åtföljde de tjeckoslovakiska kommunalvalen. Praguegeringen intog en högst bestämd hållning och mobiliserade några årsklasser, och västmakterna gjorde min av att ställa sig bakom den. Intet inträffade, och krisen drog över. Men i Berlin hade man gjort en erfarenhet och skyndade att draga fördel av den. Hitler lät omedelbart forcera befästningsarbetena utefter hela västgränsen, vilka under sommaren pågingo med en i historien dittills okänd omfattning och hastighet. I den mån, som dessa förskansningar blevo färdiga, minskades alltmer Frankrikes möjligheter att i tid lämna Benesj effektiv hjälp.

Under sommaren pågingo förhandlingar mellan Praguegeringen och Henlein, men de försvårades från början av flere omständigheter. En var tjeckernas ovillighet att giva ett anbud, som kunde beteckna ett försök att på en gång lösa frågan i hela dess vidd efter generösa riktlinjer. I stället sökte man på allt sätt bevara statens tjeckiska karaktär och komma ifrån så billigt som möjligt.

Så drevs Benesj från position till position, men alltid för sent för att möjliggöra en uppgörelse. Å andra sidan gjorde sudettyskarna aldrig klart, vad som verkligen var deras slutgiltiga krav utan höjde dem successivt, då läget blev gynnsammare. Deras hållning var motsatsen till Frans Déaks lika statskloka som högsinta ord 1866: »Ungern begär ej mer efter slaget vid Königgrätz än före det.» Till denna svårighet i tysk förhandlingsmetod kom, att sudettyskarna åtminstone delvis ej voro självständiga underhandlare utan dirigerades från Berlin. Troligt är, att många av dem gärna skulle hava velat göra upp på basis av en tillfredsställande autonomi och ingalunda önskade den införlivning med Tyskland, som för Österrikes del visat sig innebära en omedelbar och fullständig likriktning under ledning av importerade partipåvar. De möjligheter, som sålunda öppnade sig, tillvaratogs ej av Prag-regeringen.

Då underhandlingarna syntes bliva resultatlösa, sände Chamberlain i början av augusti såsom medlare en tidigare ledamot av Macdonalds och Baldwins kabinett, den ända sedan Campbell-Bannermans dagar kände lord Runciman. Formellt var Runciman blott en privatperson, men ingen svävade i ovisshet om att han realiter företrädde den engelska regeringen. Hans huvuduppgift synes hava varit att förmå tjeckerna till så vittgående eftergifter, att en uppgörelse kunde nås. Alltjämt gjorde Benesj ett segt motstånd, och de förslag som framställdes under augusti, kunde på intet sätt anses tillfredsställa sudettyskarna. Under tiden hårdnade dessas egen hållning alltmer. Den tyska regeringen började under förevändning av omfattande höstmanövrer sätta allt större delar av tyska armén på krigsfot. Ett besök av Henlein i Berchtesgaden demonstrerade klart, att det egentligen var Hitler själv, som var Benesjs motpart. En vecka in i september gick äntligen Prag med på att framlägga ett förslag om självstyrelse i nationella kantonen, som troligen tidigare skulle hava kunnat rädda Tjeckoslovakiets territoriella integritet. Nu kom det för sent. Henlein fick förevändning att avbryta underhandlingarna, och hela det tyska området blev skådeplats för våldsamma oroligheter, varvid en del excesser begingos från tjeckisk sida. På partidagen i Nürnberg förklarade Hitler den 12 september högtidligen, att om ingen annan hjälpte sudettyskarna, skulle Tyskland göra det. De följande dagarna tillspetsades läget hastigt. Kriget syntes stå omedelbart för dörren.

I detta läge blev Englands och Frankrikes hållning det avgörande. Det senare var med en fullständigt klar traktat förpliktat att stödja Tjeckoslovakiet, men England intog formellt en obunden hållning. Enligt mångas mening skulle en kategorisk försäkran på våren eller sommaren från Londonregeringens sida om oreserverat stöd åt Prag hava förebyggt en kris. Någon dylik försäkran hade ej avgivits och kunde troligen ej avgivas, ehuru Chamberlain hade låtit förstå, att England även utan formliga förpliktelser lätt kunde dragas in i ett europeiskt krig. När krisen skärptes, hade han den 11 september förklarat, att ett tyskt angrepp på Tjeckoslovakiet skulle kunna betyda krig ej blott med Frankrike utan även med England. Detta skulle emellertid ej bliva Englands sista ord.

I själva verket talade flere tungt vägande skäl mot en omedgörlig engelsk hållning till de tyska kraven. Så som läget hade förändrats genom de tyska befästningsarbetena, föreföll det högst troligt, att västmakterna skulle sakna möjlighet att komma tjeckerna till hjälp, innan dessa redan hade blivit helt överväldigade. Ett krig till deras förmån fick därför för många en ganska meningslös prägel. Vidare var det tydligt och framgick särskilt av lord Runcimans undersökningar, att det tjeckiska styret i de tyska områdena, utan att innebära något direkt brutalt förtryck, dock hade lämnat mycket övrigt att önska i fråga om rättvisa, ridderlighet och statsklokt tillmötesgående. Runciman kom till den slutsatsen, att områdenas avskiljande från Tjeckoslovakiet vore den enda lösning, som på lång sikt möjliggjorde lugna förhållanden. Att kasta England i krig för denna konstgjorda statsbildnings skull efter att hava haft nationalitetsprincipen som fältrop under världskriget föreföll engelsmännen föga lockande, ja, ganska absurt. Än viktigare var kanske, att den engelska upprustningen lämnade mycket övrigt att önska trots de kolossala summor, som den hade krävt. Särskilt var luftskyddet allt annat än färdigt och det engelska flygvapnet vida underlägset det tyska. De första veckorna av ett totalt krig med Tyskland kunde därför befaras få en ganska katastrofal prägel.

Till dessa viktiga skäl kom ännu ett. Frankrike, tjeckernas egentliga bundsförvant och beskyddare, för vars skull England formellt skulle hava indragits i kriget, sviktade. Åtminstone sviktade ministären Daladier—Bonnet inför utsikten till ett nytt 1914. Daladier tycks hava ivrigt uppmuntrat Chamberlain att

söka direkt kontakt med Hitler för att medelst lämpliga eftergifter avvända det värsta. Så kom det den 15 september till Chamberlains dramatiska flygfärd till Berchtesgaden. Här krävde Hitler sudettyskarnas införlivning med Tyskland. London och Paris enades nu om ett förslag, som Prag genom starka påtryckningar tvangs att antaga. Områden med mer än 50 % tysk befolkning skulle avträdas och gränsen fastställas av en internationell kommission.

Då Chamberlain efter en vecka åter mötte Hitler i Godesberg med detta förslag, som fjorton dagar tidigare skulle hava betraktats som en fantastisk tysk triumf, mötte han emellertid ett bestämt nej. Hitler krävde, att det sudettyska området enligt en på tyskt håll upprättad karta, innefattande huvudparten av den tjeckiska Maginotlinjen, skulle avträdas *redan den 1 oktober*. Mången föreföll det, som om rikskanslern i obegriplig hybris hade stött ifrån sig en enastående diplomatisk triumf för att i stället störta sig i ett krig, som måste sluta med hans egen, hans partis och Tysklands undergång. Utgången skulle emellertid giva honom rätt. Det följde en vecka, som ännu ingen i Europa torde hava glömt, en vecka, då världskatastrofen för varje timme tycktes träda närmare, utan att något kunde göras för att besvärja faran. Mest konkret kanske skräckstämningen kom till uttryck i den engelska flottans mobilisering och grävningen av skyddsgravar i Londons parker.

Och så den 28 september, då krigsutbrottet blott syntes vara en fråga om timmar, kom lika dramatiskt vändpunkten. Trots de aktstycken, som hava publicerats, äro de inre drivfjädrarna till skådespelets upplösning ännu okända. Vissa förhållanden äro dock säkra eller högst sannolika. I Tyskland synas vissa moderata kretsar under ledning av Göring och Neurath i stället för Göbbels och Himmler hava lyckats vinna Hitlers öra och förmått honom att visa en skenbar medgörlighet. Mussolini, vars intressen voro direkt motsatta ett krig, där Italien helt skulle slåss för tysk prestige och tyska maktintressen, framträdde som medlare efter uppmaningar från London, Paris och — troligen — även Berlin. I England visade de sista militära kraftåtgärderna högst allvarliga blottor i beredskapen. Framför allt synes den franska regeringens utpräglade ohåga att uppfylla sina förpliktelser hava ytterligare stegrats i det avgörande ögonblicket och återverkat i London. Det närmare sammanhanget är alltjämt oklart liksom

graden av den krigsfara, som i själva verket förelåg. Resultatet blev i alla händelser Münchenmötet den 29 september mellan Hitler, Chamberlain, Mussolini och Daladier.

Den uppgörelse, som här kom till stånd och som Pragregeringen under hot att lämnas ensam med Hitler tvingades att godtaga, innehöll vissa formella eftergifter å tysk sida (av vilka många för övrigt sedan stannade på papperet), som i första ögonblicket kunde framhållas för fransk och engelsk publik såsom framgångar. I sak drev Hitler igenom sitt Godesbergprogram. Så gott som alla områden med tysk majoritet vid 1910 års folkräkning överlämnades inom en kort frist till Tyskland, varvid många tjecker medföljde. Motsvarande avträdelser skedde sedan till Polen (Teschen) och Ungern (södra Slovakiet). De nya geografiska och trafiktekniska förhållandena gjorde den återstående tjeckisk-slovakisk-rutenska staten helt beroende av Tyskland politiskt, militärt och ekonomiskt. Benesj tvangs att avgå, makten tillföll de tyskvänliga elementen i det hittillsvarande agrarpartiet under ledning av Beran, och ett totalitärt statsskick infördes de facto med antisemitisk lagstiftning och övriga tillbehör. Allt hot mot Tysklands sydvästflank under ett världskrig hade avlägsnats.

Det skedda innebar en katastrof för Frankrike, som såg sig förvandlat till en andra klassens makt. Dess allianssystem störtade samman, och Parisregeringens inflytande begränsades till det egna landet. Även den omstridda fransk-ryska pakten förefaller numera ganska värdelös. Ryssland, Prags andra beskyddare, hade lidit en lika svår motgång och såg sin redan förut genom rensningarna av parti och krigsmakt illa skamfilade europeiska prestige så gott som helt spolierad. Även för England innebar Münchenavtalet en katastrof, väl den svåraste sedan Austerlitz och Tilsit. Tysklands ställning som den dominerande makten i Mellan- och Sydöst-Europa förefaller ganska fast murad.

Två staters hållning i de österrikiska och tjeckoslovakiska krigerna synes betraktaren högst förvånansvärd: Italiens och Polens. Österrike och Ungern hade tidigare varit Romregeringens vasaller. Mussolini hade 1934 varit villig att gå till krig för att rädda Dollfussregimen. Nu gjorde han genom sitt stöd det möjligt för Tyskland att införliva Österrike och göra Tjeckoslovakiet till en tysk lydstat, två tilldragelser, som förvandlade även Ungern till en vasall åt Berlin. Visserligen är det troligt, att Rom stödde

Polens och Ungerns planer på att vid Tjeckoslovakiets sammanbrott stycka Karpatriyssland och därigenom få en gemensam gräns, som kunde bilda en spärr mot tysk *Drang nach Osten*. Men om Mussolini verkligen drev en dylik politik, maktade han ej fullfölja den. Den tysk-italienska skiljedomen gav resten av Karpatriyssland åt Tysklands vasall Tjecko-Slovakiet och korsade sålunda Ungerns och Polens planer. Italien har alltså aktivt bidragit till att giva hegemonien i Sydösteuropa åt Tyskland, den på den renodlade nationalitetsläran grundade makt, som har några hundratusen landsmän under hårt italienskt förtryck, och för vilken Triest är den traditionella hamnen vid Medelhavet. Denna politik förefaller så svårförklarlig, att man måste räkna med att Mussolini i Berlin erhållit vittgående löften om återtjänster. De naturliga föremålen för ett dylikt avtal skulle vara vissa av Frankrikes besittningar: Tunis, Djibouti, Korsika, kanske Nizza och Savojen. Som bekant hava verkligen dylika krav rests i Italien mot slutet av 1938. Det nya året skall visa, hur pass vittgående och allvarliga de äro. För egen del har Tyskland slutit en nonaggressionspakt med Frankrike liksom redan förut, i München, med England. Dylika avtals värde torde ingen just nu vara hågad att skatta högt över de pappers, varpå de äro skrivna.

Ännu svårfattligare är överste Becks politik. Polen är, sedan de österrikiska och tjeckiska räkningarna likviderats, den enda stat, som innesluter en betydande tysk minoritet. Polskt territorium klyver Tyskland i två delar. Mellan tyskar och polacker finns en urgammal fiendskap, som endast nödtorftigt dämpats av Hitlers tioårspakt med Pilsudski. Endast över polsk mark kan nationalsocialismen förverkliga sin och många andra tyska nationellas gamla dröm om Ukrainas kornbodar. Alla realskäl borde därför hava manat Warschau att ställa sig solidariskt med Prag. Beck valde motsatsen för att inhösta den lilla vinsten av Teschenområdet, som väl borde hava kunnat vinnas som lön för polskt bistånd mot Tyskland. Resultatet är klart. Efter München står Polen allmänt utpekadt som ett blivande nummer på Hitlers program. De nyss så hjärtliga förbindelserna mellan Berlin och Warschau hava de sista månaderna blivit avsevärt kyligare, och Polen gör tydliga försök att vinna bättre kontakt med Moskva. En storukrainsk propaganda med centrum i det nya Karpatriyssland gör sig märkbar med tyskt stöd. På många håll väntas Ukraina bliva skådeplatsen för nästa stora europeiska konflikt — Memel och

Danzig böra väl betraktas som i sak avgjorda, ehuru naturligtvis komplikationer kunna uppstå rörande själva suveränitetsförhållandena.

Vid sidan av det central- och östeuropeiska dramat blekna övriga storpolitiska förlopp bort, ehuru de för något år sedan skulle hava varit nog för att hålla världen i olidlig spänning. Kriget i Kina har hela året pågått med oförminskad kraft och skänkt japanerna nya taktiska framgångar, bland vilka de viktigaste äro intagandet av Hankau och Kanton. Det sistnämnda sätter den engelska besittningen Honkong i en högst obehaglig ställning. Krigets slutliga utgång är alltjämt osäker, då ingen torde kunna bedöma, hur pass allvarliga anspråk det ställer på Japans krafter. Likaså har det spanska sorgespelet uppförts ännu ett år. Vid förra årsskiftet bjöd det på republikanernas överraskande seger vid Teruel men visade sedan en lysande framgång för Franco, som förde sina arméer fram till Medelhavet och avskar Madrid—Valencia från landförbindelse med Barcelona. Krigets slut synes stå för dörren, men en republikansk motoffensiv vid Ebro vann betydande framgångar, och under årets senare hälft har man fört ett rent ställningskrig, tills Franco vid jultiden började en ny stor och hittills högst framgångsrik offensiv mot Barcelona.

På en punkt i Europa har en viss avspänning inträtt. Edens fall öppnade möjligheten för engelsk-italienska underhandlingar, vilka vid påsktiden resulterade i ett avtal, följt av Englands — och många andra staters — erkännande av Italiens nya afrikanska »imperium». Tyvärr hava de normalare engelsk-italienska förbindelserna under årets senare del kompenserats av ökad spänning mellan Paris och Rom. Det med vissa förhoppningar motsedda Rommötet i mitten av januari mellan Chamberlain och Mussolini synes hava blivit resultatlöst, och Medelhavet tyckes alltmer arta sig till ett stormcentrum.

Den »fred i vår tid», som Chamberlain trodde sig hemföra från München, visade sig snart vara en hägring. Den ukrainska frågan och Italiens krav på Frankrike hota med nya urladdningar. Tysklands kolonikrav äro alltjämt icke tillfredsställda. Hitlers tal efter München och framför allt de ohyggliga judeförföljelser, som i november slog världen med fasa, visa en till synes minskad beredvillighet på tyskt håll till vänskapliga och korrekta förbindelser med de anglosaxiska stormakterna och en — efter de före-

gående världshändelserna ganska väl motiverad — benägenhet att endast taga hänsyn till Tredje Rikets egna maktmedel och önskemål. Chamberlains senaste anföranden och vissa uttalanden i den engelska regeringspressen tyda på att man i London snart anser sig hava prövat nog av en samförståndspolitik av så ensidig beskaffenhet och är sinnad att gripa till andra metoder, var-till enligt upprepade yttranden av premiärministern Englands resurser numera äro fullt tillräckliga. Det må tillåtas dem, som följt Englands ord och handlingar sedan 1935, att ej ännu känna sig fullt övertygade av dessa karskare tonfall i London. Säkert är emellertid, att under nuvarande förhållanden ett välrustat England är av den mest överväldigande betydelse för bevarandet av många mindre staters fulla oberoende.

Horisonten ter sig vid 1939 års ingång mörk, kanske mörkare än förut. Men det finns dock ännu ingen anledning till desperation men väl till vaksamhet och andlig och materiell beredskap. Det är tänkbart, att Tysklands styresmän efter sina stora framgångar 1938 finna skäl att med fördubblad energi vända sig till det inre uppbyggnadsarbete, som i många fall redan givit så beundransvärda resultat. Men det kan också hända, att expansionen efter tjugotalets yttre tryck ännu ej är avslutad, och i så fall får det ej förbises, att prestigeskäl i händelse av hårt motstånd kunna vända maktutvecklingen i en riktning, där hindren äro mindre betydande. I detta sammanhang böra ej sådana symtom förbises som den ivriga nationalsocialistiska propagandan i det ur denna synpunkt ganska hårdarbetade Schweiz och den tyska pressens tidvis ytterst skarpa utfall mot Holland.

Mot de tyska maktutvidgningar, som under året ägt rum, finns i sak föga att invända. Österrike och Sudetlandet äro gammal tysk mark, som med historiens, traditionens, nationalitetens samt det ekonomiska och kulturella livets tusentals rottrådar äro förenade med Tyska Riket. Det finns ej heller något tvivel om att de 1918—19 mot befolkningens övervägande önskan hindrades förena sig med moderlandet och om att den tjeckiska regeringen haft föga heder av sitt regemente i Sudetlandet. Det är endast djupt att beklaga, att icke dessa Versaillesfredens misstag för länge sedan hava rättats vid förhandlingsbordet. Dessa tyska länders förening med Tyskland skulle i och för sig snarast hava varit ägnad att väcka uteslutande glädje i Norden, om den ej hade varit

förbunden med så svåra övergrepp och hämnadeakter mot medborgare av avvikande åsikter eller börd. Den brutalitet och den oridderlighet, som tillåtits rasa fritt under dessa världshistoriska ögonblick och i än svårare grad under novemberpogromerna, hava varit fruktansvärda besvikelser för Tysklands vänner i utlandet, vilka annars med glädje hälsat dess återinträde som fastlandets huvudmakt och de tyska stammarnas slutliga förening efter en lång och smärtsam söndring.

Vad som för Europas mindre stater, ingen undantagen, har varit det betänkligaste under 1938, är emellertid ej den sakliga och politiska innebörden i de avgöranden, som träffats av stormakterna, utan de metoder, som nyttjats, och den mentalitet, som därvid kommit till uttryck. Efter Napoleons fall hava i fredstid aldrig så ohöljt framträtt den rena makt- och våldspolitik och stormakternas benägenhet att oberoende av alla fördragsmässiga band köpa sig själva fred för en tid på någon mindre stats bekostnad. Med bävan torde man i många smärre europeiska huvudstäder tänka sig möjligheten av en ny septemberkris och ett nytt Münchenmöte.

Sveriges ställning är ur de flesta synpunkter — historiska, militärgeografiska, etnografiska och folkpsykologiska — kanske gynnsammare än någon annan mindre makts. Men endast under en förutsättning: att icke en man, icke ett öre, icke en minut sparas, då det gäller rikets försvarsberedskap, till lands, till sjöss och i luften. Ett tyngre ansvar inför samtid och eftervärld än vår nuvarande regering hava inga svenska män burit sedan Napoleons tåg mot Ryssland. Det tillkommer alla medborgare att oberoende av samhällsställning och politisk åskådning söka göra denna börda lättare.